

Ivanec

GLAZBENI ŽIVOT U IVANCU

Na početku napominjem da ovo izlaganje nema pretenzija potpunije dokumentarnosti i detaljnosti u prikazivanju ivanečkoga glazbenog života. Da bi bilo i takvo, bilo bi potrebno prikupiti, ali prije i pronaći, moguće sačuvane dokumente iz prijašnjih desetljeća, pa i stoljeća. Autor to, ovaj put, nije mogao učiniti među inim i zbog rada na dovršavanju ove godine objavljenih knjiga,¹ a osim toga je u ovu temu za znanstveni skup "Ivanec 1396.–1996." ušao – rečeno športskim žargonom – kao rezerva. U ovom će se izlaganju, prema tome, pretežito iznositi tek natuknice o ivanečkom glazbenom životu u prošlosti i sadašnjosti.

Izvor podataka za ovo izlaganje djelomično je članak Rudolfa Rajtera "Pjevačka i muzička društva u Ivanču".² Mnoge sam posljednjih desetljeća prikupio i sam, kao novinar i glazbeni urednik Radio-Ivanca, a neke i objavio u novinama,³ u zagrebačkom časopisu za duhovnu glazbu "Sv. Cecilija" te u više godišta "Ivanečkoga kalendara". Poslužio sam se i dokumentima i bilješkama iz privatne Rajterove ostavštine, dobivši je svojedobno na uvid od njegove udovice Zore.

Evo najprije nekoliko podataka o narodnoj glazbi, o čemu sam svojedobno pisao i u "Ivanečkom kalendaru".⁴ Poznato je, uzgred rečeno i prilično točno, da su Zagorci po prirodi muzikalni, a o Voćancima se kaže da pjevaju "u zboru" ako se nađu zajedno bar troje ili trojica. Tako je bilo nekad, tako je još i danas. Pjevalo se i u mojoj rodnoj kući, osobito u duge zimske večeri, kraj tople peći, kad bi moj otac završio dnevni rad u kolarskoj radionici. Majka Marija ponajčešće je "vodila", pjevala "viđu" (napjev), moje sestre i ja "prilagali" joj, a otac Rok "basirao". Iz tih ranih svojih godina sjećam se i mnogih pjesama koje sam kasnije našao u zbirci V. Žganca "Narodne popijevke Hrvatskog zagorja".⁵ Zapisao ih je više i po pjevanju moje majke, što ja nisam ni znao jer sam tada bio na školovanju u Zagrebu.

U Žgančevoj je zbirci Ivanečki kraj dostojno zastupljen. Bez obzira na to jesu li pjesme lirske ili pak epske (kakvih je razmjerno mnogo manje), odatle je među više od 1100 objavljeno ukupno čak 325 napjeva i tekstova te njihovih varijanata i podvarijanata, a od toga 71 s područja današnje općine Ivanec. Mjesta su im zapisivanja bila Jerovec (22), Ivanec (16), Prigorec (16), Osječka (5) i Radovan (3). Ostala naselja Žgančevih zapisivanja bila su Bikovec, Cerje Nebojse, Crkovec, Donja Voća, Druškovec, Jurketinec, Kamenica, Kapelec, Purga, Višnjica Donja i Žarovnica, koja su sada u drugim općinama.

Uz narodnu glazbu povezuje se koliko-toliko tamburaška glazba, a svakako folklorni ples. U Ivanču je 1919. osnovan prvi tamburaški orkestar. Djelovao je pet ili šest godina u tadašnjem popravnom domu – sada je to Odgojni dom "Pahinsko". Pokušaj obnavljanja tamburaške glazbe – i kao mjesnoga orkestra te u Osnovnoj školi – pamti se opet poslije 2. svjetskog rata, ali bez značajnijih rezultata. Posljednjih godina kvalitetan je tamburaški zbor u Radovanu, u tamošnjem Društvu prijatelja glazbe i narodnih običaja "Lompuš". Izvornu narodnu glazbu njeguje i seoski sastav KUD-a "Croatia" u Prigorcu. Oba u svoj kraj vraćaju i cimbal (u lokalnim govorima *cimbuli*). U oba ta društva zapažene su i folklorne skupine. "Lompuševi" tamburaši izvode uz to i autorsku tamburašku glazbu i transkripcije.

Folklor se u 2. polovici 80-tih godina posebice nijetio u "Jedinstvu", jednome od već bivših ivanečkih kulturno-umjetničkih društava, koje je imalo i zapaženijih nastupa i uspjeha. Međutim, najznačajniju zamisao ono nije ostvarilo, a bila je – snimiti izvedbu stilizirane "Zagorske svadbe" sa svojim tamburaškim zborom, čak ni samo tonski, a kamoli i slikovno.

U to isto vrijeme i još koju godinu kasnije bio je u Ivanču najzapaženiji i najkvalitetniji tamburaški orkestar u KUD-u ITAS. Snimio je te objavio i dvije tonske kazete, s nizom pretežito narodnih pjesama i plesnih komada te nekoliko autorskih skladbi, što je sve i sad dio redovitoga glazbenog programa na ivanečkom Radiju.

Pjevački zbor KUD RUDOLF RAJTER

Priređivale su se, a u manjem opsegu još uvijek se priređuju, folklorno-umjetničke smotre općine Ivanec "Poleg jedne velke gore". Bitan im je dio bilo predstavljanje i narodne glazbene baštine. Tijekom njihovih pripremanja i odvijanja magnetofonski je zabilježeno više desetaka i narodnih pjesama i plesnih komada, i starih izvornih, i novijih. Zapisi su sačuvani u Radio-Ivancu te čekaju svoju analizu, obradbu i valorizaciju.

Podataka iz prošlih stoljeća, posebice dokumenata, poznato je malo, barem dosad. Neke donosi Ladislav Šaban u "Povijesti ivanečkog grada",⁶ gdje u *bilješkama* pod br. 8, pišući o Ladislavu Kukuljeviću, navodi ovo:

"Da je Ladislav doista osnovao ivanečko tamburaško društvo, više ne bih mogao potvrditi, ali nije isključeno. Činjenica je koju sam kao dječak doživio ne jednom, da su uoči imendana moga djeda i bake ivanečki tamburaši navečer dolazili u dvor svirati, na opće veselje svih »dekla« i ostale kućne čeljadi, pa se živo »tancalo« a tamburaši su čašćeni vinom."

U toj *bilješci* Ladislav Šaban, koji se rodio 1919., spominje *djeda*, ali to nije bio Ladislav Kukuljević, jer je on umro 1896. godine, a da i nije imao djece osim kćerke koja je umrla skoro nakon rođenja. Zacijelo je riječ o bratu mu Božidaru Kukuljeviću, u čijem "su životu glazba i knjiga bili glavni sadržaji. Namjerno sam – piše dalje Šaban – glazbu stavio na prvo mjesto, jer je on bio glazbeno natprosječno nadaren, obdaren izvanrednim opernim bas-baritonom golemog volumena i snage te divne obojenosti (...) Pričali su mi da su se u gradu tresla stakla na oknima kad bi zapjevao, prateći se uvijek sam na klaviru. (...) U ivanečkom je gradu posjedovao tri klavira i jedan harmonij; jedan je od tih klavira bio naša kulturno-povijesna svetinja – klavir poznatog ilirskog skladatelja Ferde Livadića, na kojemu je skladana poznata ilirska budnica, »Još Hrvatska ni propala,« kako svjedoči muzikolog Kuhač, a predaja hoće da je na tom klaviru svirao sam Franz Liszt kada je 1846. posjetio Livadića u Samoboru. Božidar je skupio i značajnu zbirku nota vokalne i operne literature, domaće, slavenske i svjetske. (...) Glazbom se bavila i njegova velika obitelj – supruga Klara i njihovih šestoro djece (Marina,⁷ Zlatka, Ivana, Ladislava, Branimir i Radovan), svi su pjevali i svirali. Mnogom je posjetiocu posjet u Ivancu ostao u nezaboravnoj uspomeni baš po tom pjevanju cijele obitelji."⁸

Organiziranje glazbeno djelovanje počelo je u Ivancu oko 1900. godine s osnivanjem limene glazbe Dobrovoljnoga vatrogasnog društva, koja je izvodila pretežito koračnice i ponešto plesne skladbe. Nakon prekida 1918.–1924. orkestar je djelovao do 1942. godine, kada su u ratnom paležu vatrogasnog doma izgorjela i glazbala. Međutim, 1938. osnovana je i druga limena glazba, na tadašnjem Rudniku. Bila je kratka vijeka, ali je obnovljena 1947. godine, no rad joj je zamro također uskoro, već u sljedećem desetljeću. Neki od tadašnjih glazbenika i sada se sastaju, uz njih i mlađi – iz Limene glazbe u Lepoglavi i učenici, ali sviraju samo na sprovodima.

Također na prijelazu stoljeća dobila je ivanečka župna crkva sv. Marije Magdalene Hefererove orgulje s deset registara, dobre dispozicije i dostatnoga zvukovnog volumena za svoj prostor, s mijehom na nožni pogon, naknadno na električni. Sada su, međutim, u poprilično lošem stanju i trebala bi im temeljitija obnova.

Oko 1970. godine djelovao je u Ivancu i dječji harmonikaški orkestar u okviru Područnog odjeljenja Muzičke škole iz Varaždina, kojem je začetak bio 1965. u tečaju harmonike, glasovira i solfeđa pri Osnovnoj školi a zatvoreno je 1971. Sada Ivanec ima samostalnu Osnovnu glazbenu školu "Ladislav Šaban", koja potkraj svake školske godine ima javne učeničke glazbene priredbe, tzv. javne produkcije. Osnovana je i djeluje pri Narodnom sveučilištu "Đuro Arnold".

Prvi pjevački zbor djelovao je u Ivancu dvadesetih godina. U okvirima DVD osnovan je ponovo 1936., ali je smetao vlastima te je raspušten već nakon dvije godine. Ponovni pokušaj osnivanja zbora u vrijeme 2. svjetskog rata također nije donio trajnijega ploda, a i sljedeći je zbor djelovao kratko, samo od 1951. do 1954. godine. Tek 1977. godine Ivanec je napokon dobio stalan mješoviti pjevački zbor. Osnovan je kao jedina sekcija Kulturno-umjetničkog društva, koje je prvih godina bez imena, samo s naznakom svojega mjesta Ivanca, a kasnije je dobilo naziv "Rudolf Rajter". Redoviti su članovi zbora i učenici Glazbene škole "Ladislav Šaban". Taj je zbor gotovo stalan sudionik i hrvatskih zborskih smotri, te postiže i zapaženije uspjehe. I njegove izvedbe dio su repertoara i fonoteke Radio-Ivanca, koji je osnovan 1969. godine te, među inim, poklanja odgovarajuću pažnju i domaćoj glazbi i domaćim solistima i ansamblima.

Na satu klavira

Zanimljiv je podatak iz rukopisne školske spomenice da je u Prigorcu, selu u ivanečkoj općini najjužnijem i na najvišoj nadmorskoj visini, oko 1932. godine, istodobno s Narodnom čitaonicom, osnovana pjevačka družina. Ona je čak – povodom Dana Crvenog križa – zajedno s tamburašima iz "Pahinskog" 1933. priredila svečani koncert u Sokolskoj dvorani u Ivancu. Vijest o koncertu objavljena je i u tadašnjem tisku,⁹ a citira je i M. Kraš u svojim Prilozima".¹⁰

Inače je tada u Ivancu bilo više koncerata, uglavnom komorne glazbe, u svratištu "Ivančica", a kako je već i navedeno, muziciralo se i u dvorcu Kukuljevićevih sve dok 1943. nije spaljen. Iz toga razdoblja pamti se i tzv. jazz-orkestar, zapravo mali plesni sastav kakvih je sličnih bilo i kasnije, a ima ih i sada.

Iz tih godina potječe i neslužbena ivanečka himna "Poleg jedne velke gore". Kajkavske stihove napisali su Pavica Hrazdira i Ivica Šmalc, a skladatelj je Rudolf Rajter. Ona je s godinama nadaleko postala toliko poznata i popularna da je mnogi smatraju narodnom pjesmom. S djelomice izmijenjenim napjevom i tekstom, koji također nije posve izvoran, čak ju je i V. Žganec¹¹ u navedenom djelu objavio kao narodnu, premda je analizom zaključio da to vjerojatno nije. Na temelju mogega kasnijeg uvida u dokumente u spomenutoj Rajterovoj ostavštini sve su nedoumice oko toga riješene, a sažetak je objavio V. Jagarić u časopisu "Naše planine".¹²

O današnjem ivanečkom glazbenom životu u užem smislu jedva se može govoriti, barem kao o kontinuiranom i koncertnom. Povremeno se ipak priređuju i koncerti – vokalni, instrumentalni i mješoviti, s nastupima i lokalnih i drugih sastava i solista.

Djeluju tri pjevačka zbora, ali nastupaju ponajviše tek prigodimice, s tim što samo zbor KUD-a "Rudolf Rajter" priređuje i redovite godišnje koncerte, a odlazi i na gostovanja. Crkveni zbor pjeva na misama. Dječji iz Osnovne škole Ivana Kukuljevića Sakcinskog rijetko nastupa izvan školskih priredbi, a u višedesetljetnoj povijesti imao je brojne nastupe na regionalnim i republičkim glazbenim smotrama te osvajao i nagrade. Osim njih, povremeno se okuplja skupina umirovljenica te i uvježbava jednostavnije pjesme, uglavnom za interne priredbe u Klubu umirovljenika s njegovim narodnim glazbenim sastavom.

U gradu su tri uvjetno koncertna prostora. Izvanredne je akustike župna crkva sv. Marije Magdalene s Hefererovim orguljama.¹³ Za komorne priredbe akustički je odličan prostor amfiteatra Srednje škole. Dobra je i dvorana čitaonice u Knjižnici "Gustav Krklec" Narodnoga sveučilišta "Đuro Arnold", u kojoj je od ovogodišnjeg proljeća glasovir "Bösendorfer", nabavljen iz ostavštine dr. Brune Županića.

BILJEŠKE

1. HRG, FRANJO – (1) Rieči z melina življenja, panorama kajkavskoga pjesništva poleg jedne velke gore; (2) Ivanečki govor i rječnik /Ivonjski goavar i riečnik (dijalektološko-leksikološki rad). Ivanec, 1996.
2. RAJTER, RUDOLF – Pjevačka i muzička društva u Ivancu. Zagorski kalendar 1961. Zagreb, 1961.
3. Večernji list, Varaždinske vijesti, Vjesnik
4. HRG, FRANJO – Glazbeno nasljeđe. Ivanečki kalendar (IK) 1977, Ivanec, 1977.
5. ŽGANEC, VINKO – Narodne popijevke Hrvatskog zagorja, Zagreb – (1) napjevi 1950., (2) tekstovi 1952., (3) Uvodna muzikološka studija 1971.
6. ŠABAN, LADISLAV – Povijest ivanečkog grada, II, IK 1986.
7. Majka L. ŠABANA – op. F. H.
8. ŠABAN, nav. dj., III, IK 1994.
9. Varaždinske novosti broj 187, 6. srpnja 1933.
10. KRAŠ, MARIJAN – Ivanec – prilozi povijesti Ivanca do 1940. godine. Varaždin, 1996., str. 106.
11. nav. dj., svuda pod br. 433.
12. JAGARIĆ, VLADIMIR – Planinarske pjesme. Naše planine 3–4, Zagreb, 1989., str. 79–80.
13. Obnovljene su potkraj 1996. – op. F.H. 1997.

